

Custodia Moreno: «Cap conquesta dels barris s'ha aconseguit sense lluita»

Veterana militant de l'associacionisme veïnal del Carmel, defensa l'organització de la gent i que "la ciutadania ha de controlar els responsables polítics"

Custodia Moreno | Adrià Costa

Custodia Moreno és un nom llegendari del teixit associatiu de Barcelona. Va ser present en la primera reunió d'un alcalde amb gent que vivia a les barraques del Carmel. La trobada, el 1972, la va presidir Josep Maria de Porcioles. En un moment donat, Custodia Moreno va arribar a agafar un tinent d'alcalde per la corbata i Porcioles va haver de posar pau. L'anècdota il·lustra bé el caràcter i la gosadia d'aquesta militant del moviment veïnal. Moreno va estar un temps a l'altre costat de la barricada, col·laborant amb l'alcalde Maragall. Però mai va abandonar el carrer pel despatx. Considera positiu el seu pas per l'administració, però continua reivindicant l'organització ciutadana per aconseguir millores. En aquesta entrevista, ens parla de la seva Barcelona, a pocs dies que comenci la campanya de les eleccions municipals.

(<https://www.naciodigital.cat/municipals>)

- Vostè va arribar des de Granada sent una nena, aquell 1947. Ho recorda molt bé.

- Recordo perfectament aquell moment, sí, amb el tren, el Sevillano. Vam trigar tres dies a arribar a Barcelona. Recordo la impressió d'estar dalt a la plataforma amb la meva mare, i veure que la resta de la família es quedava a Granada. Veig que la meva tieta baixa i allò es mou. Uns amics

ens havien buscat un pis al barri de Gràcia. I quan arribem, resulta que era un pis per a quatre famílies, amb una habitació amb dret a cuina. Nosaltres veníem de Granada, érem una família treballadora però teníem un pis normal. No coneixíem aquest tinglado. Els meus pares van decidir no quedar-se allí.

- I com ho van arreglar?

- La família amb la que vam connectar per venir aquí ens va dir d'anar a casa seva. I cap al Carmel. Arribem i resulta que era una barraca. Se'ns va enfonsar tot. Ja era de nit i vam viure allí uns dies. Després, com que ja hi havia gent que començava a fer negoci venent barraques, el meu pare va comprar-ne una amb tots els diners que tenia, que em sembla que eren 500 pessetes, que era una fortuna.

- Fins quan van viure a la barraca?

- Fins al 1972, quan em vaig casar. Al Carmel vam arribar a tenir més de 700 barraques.

"Jo vaig estudiar sense llum elèctrica a casa, i no vam tenir aigua potable fins al 1972 o 1973"

- Et marca molt viure en una barraca?

- Jo vaig tenir la gran sort de tenir uns pares amb les idees bastant clares. Érem els qui havíem perdut la guerra. Vaig poder estudiar. Vaig cursar el batxillerat per la nit i vaig estudiar infermeria sense tenir llum elèctrica a casa, amb una espelma. Jo he passat de l'edat de la pedra a anar a la lluna. La llum elèctrica a les barraques no la vam aconseguir fins als anys 73 o 74. No teníem aigua potable, que havíem d'anar a buscar a la font.

Custòdia Moreno Foto: Adrià Costa

- La memòria del barraquisme s'ha preservat?

- Nosaltres vam tenir barraques fins a l'any 90, quan van ser eliminades abans dels Jocs Olímpics. Anys després, un grup de barraquistes, amb l'ajuda d'un equip de TV3, junt amb la professora de la UB Mercè Tatjer, va decidir recuperar la història del barraquisme. D'aquí va sorgir una exposició al Museu d'Història i el llibre *El Carmel ignorat*. Pensem que havia arribat a haver 100.000 persones vivint en 17.000 barraques!

- Va ser una de les líders del moviment veïnal al Carmel. Vostè va aconseguir que fossin rebuts per primer cop per l'alcalde.

- L'alcalde Porcioles ens va concedir la primera entrevista als barraquistes, sis mesos abans que deixés l'alcaldia.

- Com va ser la trobada?

- Ui, hi va haver un moment que jo vaig agafar un tinent d'alcalde per la corbata. No vaig poder-ho evitar quan vaig escoltar tota la demagògia que va emprar. Ens deia que ells no tenien cap culpa de tota la immigració que havia arribat... No recordo el seu nom. Però era un tipus alt. Porcioles va voler tranquil·litzar l'ambient: "Estigueu tranquils, que estem fent uns pisos a Canyelles". Però vam respondre que nosaltres no volíem deixar el Carmel i que ens ho havien d'haver consultat.

- El paper de les dones ha estat crucial en el moviment veïnal?

- Fonamental. Érem les dones les que anàvem a totes les reunions, érem dones les que anàvem a les manifestacions, i això a banda de deixar el menjar fet per la resta de la família i fer les tasques

de la casa.

"L'enfonsament del Carmel va ser una desgràcia, però ens va tocar la loteria"

- L'enfonsament del Carmel va acabar sent la salvació del barri?

- Veure com s'ensorraven les cases, amb els records familiars, va ser terrible. Va ser una sort que no hi hagués cap desgràcia personal. Jo vaig dir en aquell moment que ens havia tocat la loteria. Només li diré que el meu fill estava de vacances al Vietnam i em va trucar de seguida perquè havia vist uns noticiaris sobre el Carmel. S'ha de reconèixer que l'administració es va abocar. La nit de l'enfonsament vam haver de reubicar més de 1.200 persones. Es va fer un gran esforç. Vam buscar hotels que acceptessin també animals domèstics, el gos i el canari. Però es va ubicar tothom.

Custòdia Moreno Foto: Adrià Costa

- Pasqual Maragall, a qui coneix molt, era el president de la Generalitat.

- Jo era la comissionada de desenvolupament integral de la zona nord d'Horta-Guinardó, Vall d'Hebron, de tots els barris de muntanya. Maragall era fora de Catalunya en aquell moment. L'Ajuntament es va mobilitzar immediatament i Maragall em va trucar. Recordo que li vaig dir: "Com m'agradaria ser avui la presidenta de l'associació de veïns". I ell em va contestar: "I a mi ser

l'alcalde de Barcelona". Es va aconseguir habitatge per tothom, indemnitzacions... Es va donar un impuls de nassos al barri. D'aquells dies, també recordo la "solidaritat" d'Espanya: molts mitjans es van dedicar a posar a parir l'Ajuntament i el Govern català i buscar totes les crítiques possibles.

- El seu pas per la política, amb Pasqual Maragall, el considera positiu?

- En faig un balanç molt positiu. En la meua etapa a l'altre costat, al de l'administració, vaig ser molt ben tractada tant a l'Ajuntament com entre els veïns. El meu despatx sempre estava obert. Jo he fet manifestacions amb els veïns protestant contra l'Ajuntament.

- S'ha manifestat fins i tot contra vostè.

- Exacte! Jo era consellera d'Urbanisme del districte i no em feien ni punyeter cas. Vaig pensar que si no ens mobilitzàvem no avançaríem. Moltes vegades, al sortir del despatx després de veure que es preparava algun pla que no veia clar, avisava els veïns.

- Quina reivindicació dels barris queda pendent? Al Carmel, per exemple?

- Hem de pensar que la planificació urbanística al Carmel era com la de l'Eixample, tot i ser una muntanya. Arreglar tot això és molt costós. Els barris de muntanya tenen moltes coses pendents. El mateix projecte d'obra requereix un pressupost molt més gran. Per ampliar el carrer Riubregós, per posar només un cas, es van haver d'expropiar 300 famílies i reubicar-les.

Custòdia Moreno Foto: Adrià Costa

- Com ha viscut els anys d'Ada Colau?

- Jo em vaig alegrar molt de la seva elecció. Li posaria una bona nota. Hem de pensar una cosa: només aprendre el funcionament d'aquella casa ja cal molt de temps. Jo recordo haver anat jo mateixa a Madrid amb la documentació d'un projecte d'habitatge perquè no tenia clar que no quedés aturat dins de l'administració. Colau ha intentat canviar les coses, ha rejuenit l'ajuntament, ella i el seu equip han tingut un estil diferent. Però hi ha gent que ha vist la seva gestió amb desencant perquè creia que es farien coses que no s'han pogut introduir.

"Valls es passa el dia parlant dels manters i de la inseguretat, però no coneix prou els temes"

- Veu alguna alternativa sòlida? Manuel Valls, potser?

- Mira, mira... Em van trucar de la candidatura de Valls i el vaig conèixer en una visita al Carmel. Li vaig recordar que la darrera vegada que el vaig veure va ser quan va venir per un míting del PSC.

- Quina impressió li va donar?

- Dolenta. Es passa tot el dia parlant dels manters i de la inseguretat, però no coneix prou els temes.

- El pas de molts activistes socials a l'administració municipal de Colau ha afeblit el teixit associatiu?

- Però això ha passat sempre. Quan hi va haver el canvi polític, la major part de la gent que estava al davant del moviment associatiu van ser regidors. Jo m'he barallat moltes vegades amb responsables polítics amb els qui havia anat a manifestacions. Havia compartit amb alguns la reivindicació de 30 nens per classe i que després, com a regidors d'Ensenyament, ens volien col·locar aules de 40 nens.

Custòdia Moreno Foto: Adrià Costa

- El procés de relleu generacional a les associacions de veïns està assegurat?

- És que el paper que van fer les associacions en el seu moment ja no es tornarà a produir. És un altre moment. La gent jove ara està per altres tinglados. Actualment, molta gent que té un problema busca un advocat per la seva banda. Es formen plataformes per un tema concret al marge de les associacions, una cosa que abans era impensable. Jo continuo sent una defensora del moviment associatiu i de l'organització, però també hem de ser autocrítics i potser no hem sabut integrar reivindicacions noves quan arribaven. És cert que ara hi ha certa reactivació de la FAVB i de la PAH, que ha estat en letargia un temps. Jo tinc molt clar que els polítics que elegim tenen tot el dret i l'obligació de manar, però que mani qui mani, el control de la gestió l'ha de continuar fent la ciutadania. Cap conquesta dels barris s'ha aconseguit sense lluita. Fins que la gent no surt al carrer, les coses no es mouen.